

ІМПЛІКАТУРИ Й ІРОНІЯ В КОНТЕКСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Балаж Валентина Олегівна

аспірантка кафедри загального та слов'янського мовознавства
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
вул. Григорія Сковороди, 2, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0039-5183>

Куранова Світлана Іванівна

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри загального та слов'янського мовознавства
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
вул. Григорія Сковороди, 2, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2474-1404>

Стаття досліджує процеси ідентифікації та декодування імплікатур й іронії в контексті застосування штучного інтелекту, зокрема на базі моделі ChatGPT. В умовах сучасного розвитку технологій дедалі більше зростає популярність використання великих мовних моделей і баз даних відкритого доступу. Проте залишаються малодослідженими аспекти успішного виконання комунікативних завдань, що містять елементи прихованого, вербально невираженого змісту, такі як імплікатури й іронія. Саме ці мовні стратегії, які є основоположними у прагмалінгвістичному аналізі, вимагають когнітивної інтерпретації й урахування контекстуальних параметрів, що є важливими чинниками для їх коректного розуміння. Аналіз спрямовано на декілька типів комунікативних стратегій, що відображають успішність чи неуспішність обробки прихованих смислів штучним інтелектом. Зокрема, позаконтекстний запит виявив, що ШІ зазвичай сприймає текст буквально, що призводить до невдалого декодування імплікатур, оскільки модель ігнорує приховані смисли та значення, відсутні на поверхні. Запит із використанням реєстрових показників продемонстрував схильність ШІ до покращення й редагування тексту, а не до виявлення прихованих смислів через аналіз реєстрів, що свідчить про недостатню здатність до глибокого розуміння мовних нюансів. Найуспішнішими виявилися уточнювальні запити з додаванням лексичних і графічних елементів, що є типовими для соціальних мереж, таких як гештеги, символи та емоційні маркери. ChatGPT, сприймаючи їх як контекстуальні підказки, продемонстрував значно кращі результати у декодуванні прихованих смислів, оскільки такі підказки допомагають моделі зорієнтуватися в комунікативному контексті й підвищують здатність ШІ до розпізнавання іронії та імплікатур. Це свідчить про те, що інтеграція контекстуальних елементів, як-от символів і маркерів, може сприяти успішнішому сприйняттю і відтворенню прихованого смислу в процесі «спілкування» зі штучним інтелектом.

Ключові слова: імплікатура, іронія, штучний інтелект, прагмалінгвістика, ChatGPT.

Постановка проблеми в загальному вигляді й обґрунтування її актуальності. Прагмалінгвістичний аспект досліджень є важливим й актуальним у контексті розвитку мовознавчого вчення. Лінгвістична прагматика вивчає мовленнєву діяльність як явище динамічне, інтенційне, контекстуально залежне; таке розуміння передбачає залучення когнітивних механізмів кодування та декодування істинного смислу висловлювань. Водночас штучний інтелект (ШІ), який з появою ChatGPT відкрив доступ масовому споживачеві до вирішення різноманітних завдань – відповідати на запитання, створювати тексти, програмний код, допомагати з перекладами, дослідженнями

тощо, постає важливим аспектом досліджень, зокрема й лінгвістичних. Навчаючись на великих масивах текстових даних, ШІ здатний обговорювати різні теми, починаючи від історії та літератури, до науки і техніки, проте проблемою, на наш погляд, є його здатність декодувати приховані смисли в межах висловлювання чи особливі стилістичні фігури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні праці, опубліковані в провідних західних мовознавчих журналах, наприклад *Journal of Pragmatics*, *Lingua* та ін., дедалі більше уваги приділяють дослідженням мовленнєвих явищ на базі взаємодії зі ШІ. Наприклад, дослідники порушують питання аспектів, за якими можна/

не можна визначити, чи текст продукувала людина, чи штучний інтелект (Casal, & Kessler, 2023), сарказму й іронії та їхнього машинного перекладу (Chia et. al., 2024), визначальних критеріїв розпізнавання іронії (Reyes, Rosso, & Buscaldi, 2012) тощо. Проте наразі українські мовознавчі дослідження здебільшого звертають увагу на теоретичні питання, не залучаючи прикладний аспект до досліджень.

Формулювання мети й завдань статті.

Метою статті є здійснення прикладного експерименту, який дасть змогу визначити, чи *ChatGPT* як найпопулярніший сьогодні масовий ресурс у змозі декодувати імплікатури й іронію у межах повідомлення. Для цього потрібно дефініювати обрані явища прагмалінгвістики, а також у форматі комунікації з чатом ШІ визначити релевантні параметри декодування обраних феноменів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

ChatGPT, репрезентант штучного інтелекту, обраний для аналізу, є системою, розробленою OpenAI (OpenAI, 2021), що «розшифровується як "Генеративний Попередньо Навчений Трансформер" і є типом моделі машинного навчання, яка генерує подібні до людських відповіді на текстові запити або запитання» (Chia et. al., 2024). Дослідники виокремлюють три базові мети, що переслідуює ШІ:

1) інженерна, що спрямована на створення обчислювальних речей з метою розробки корисних артефактів, які можна вважати інтелектуальними в певному практично корисному сенсі цього терміна, без обов'язкової структурної або процесуальної подібності до біологічного розуму/мозку;

2) психологічна, яка полягає у створенні обчислювальних речей, що забезпечують основу для можливих перевірюваних описів когніції;

3) загальна/філософська, що «полягає у розробці обчислювальних речей, що слугують або пропонують можливі пояснення когніції загалом – будь то у штучно створених артефактах, в суб'єктів, які виникають природно, або у когнітивних організамах, які ще не виявлені – та/або висвітлюють філософські питання, такі як природа розуму, мови та суспільства» (Barnden, 2006, p. 432–433).

Попри виокремлення множинності цілей, варто зауважити, що лексема «інтелект» загалом є дискусійною, її потрактовують дуже широко, «охоплюючи не лише чисте раціональне мислення, але й майже все, що можна було б зарахувати до рубрики “когніція”, “сприйняття”, “навчання”, “використання мови”, “емоції”,

“свідомість” тощо. Так, назва “штучний інтелект” завжди була певною мірою псевдонімом, де обидва слова в назві характеризуються радше абстрактністю, а не точністю» (Barnden, 2006, p. 433). Оскільки інтелект здебільшого передбачає самостійну властивість суб'єкта мислити, а ШІ відтворює вже наявний масив даних, це сприяє виникненню різних трактувань до його номінації.

Одним із ключових понять у межах прагмалінгвістичного вчення є імплікатура як елемент смислу, не вираженого вербально/графічно. Натомість імплікатура передає додатковий смисл, який, відповідно, не виводиться з форми висловлювання. Через це поняття постає важливим у контексті його декодування ШІ.

Виокремлення й дефініювання імплікатури належить Г. П. Грайсові, який диференціював відмінність між тим, що сказано (*what is said*) й тим, що мається на увазі (*what is meant*) як прихований смисл, який адресат спілкування декодує у процесі комунікації заради її успішного вирішення. Дослідник поділяє імплікатури на конвенційні, логічне виведення яких неможливе, й комунікативні, декодування яких уможливають такі умови: «1) конвенційне значення використаних слів і знання всіх їхніх референтів; 2) принцип кооперації і постулати; 3) контекст висловлювання – як лінгвістичний, так і будь-який інший; 4) інші фонові знання; 5) той факт (або припущення), що вся зазначена вище релевантна інформація доступна для обох учасників комунікації, і що вони обоє знають або припускають, що це так» (Grice, 1975, p. 50). У статті ми приділимо увагу саме розмовним імплікурам. Згадана робота утверджує нерозривність між виникненням комунікативної імплікатури й принципом кооперації, адже внаслідок порушення його максим ці імплікатури й утворюються у процесі мовленнєвої взаємодії. Важливими характеристиками імплікатури є невіддільність, що полягає в неможливості перефразувати імплікатуру без часткової чи остаточної втрати значення, а також скасування, адже конвенційну імплікатуру можна замінити іншим висловлюванням, що не сприятиме комунікативній девіації, проте цей критерій не може бути визначальним у контексті встановлення наявності розмовної імплікатури (Grice, 1978, p. 115). Відповідно до класифікації В. Девіса розмовні імплікатури можна поділити на: фігури мови (тропи), наприклад, іронія, перебільшення (гіпербола), применшення (мейозис, літота), метонімія, метафора тощо; способи мовлення: імплікатура релевантності, посилення імплікатури, обмеж-

увальна імплікатура, імплікатура незнання тощо; імплікатура залучення; вбудовані імплікатури (Davis, 2016, р. 8–14). Фактично є певні параметри, які можуть вказувати на наявність імплікатури у межах висловлювання, проте все ж це контекстуально залежні одиниці, що передбачає потенційні труднощі для їхнього декодування ШІ. Загалом з погляду текстової та дискурс-лінгвістики у формуванні контексту беруть участь такі складники: «різновиди соціальних дій (англ. field), конфігурація соціальних ролей (англ. tenor), специфіка каналу комунікації (англ. mode). Значення в цій моделі представлене як таке, що стосується досвіду, міжособистісної комунікації та тексту» (Куранова, 2017, с. 48). Робочою гіпотезою є те, що застосування реєстрових параметрів як складників формування контексту сприятиме розумінню імплікованих компонентів.

Прикладами імплікатур у нашому дослідженні слугуватимуть ті, що наведені в статтях дослідників на цю тему, зокрема використовуватимемо імплікатури зі статті М. Бломе-Тіллманна (Blome-Tillmann, 2013). Переважна більшість буде англійською мовою, адже наразі вона передбачає найбільш повне здійснення аналізу в межах *ChatGPT*. Використовуючи імплікатурні й іронічні висловлювання, ми проведемо кілька типів запитів: позаконтекстний, із застосуванням реєстрових показників й уточнювальний, аби визначити, який із них буде успішнішим у межах комунікації зі ШІ.

На рис. 1. демонструємо запит із позаконтекстуальною імплікатурою, де помічаємо, що *ChatGPT* визначає її як нелогічну, адже формально відповідь респондента не відповідає його очікуванням.

На рис. 2. демонструємо використання запиту тієї ж імплікатури, проте із застосуванням реєстрових показників. Бачимо, що замість використання підказок як елементів для розуміння імплікованого змісту, ШІ концентрує увагу на покращенні/виправленні самого тексту. Це дає змогу зробити висновок, що попри доцільність використання таких показників у текстовій лінгвістиці, ці методи є нерелевантними у контексті декодування імплікатури у межах повідомлення.

Зрештою, для декодування імплікатури було проведено уточнювальний запит, який виявився найуспішнішим. ШІ правильно декодував імплікований зміст висловлювання, визначаючи її використання з метою вияву ввічливості. Попри те, що в позаконтекстному запиті ШІ вбачав у цьому повідомленні алогічність, спрямування до наявності імплікатури дало йому змогу декодувати невисловлений аспект значення (рис. 3).

Варто зауважити, що є приклади імплікатур, які ШІ декодує й позаконтекстуально, лише завдяки запиту фрагменту діалогу (рис. 4).

ChatGPT здатний покращувати, адаптувати й удосконалювати свої відповіді на базі запитів користувачів задля більшої релевантності майбутніх розмов. Тобто його «навчання» полягає у здатності аналізувати й генерувати відповіді із залученням великого обсягу запрограмованих баз даних, проте й на гнучкості використовуваних моделей. Це означає, що ті чи ті запити користувачів сприяють його прогресу в розумінні фрагментів повідомлень. Можна припустити, що попередня імплікатура була йому відома або початково (через програмування розробником),

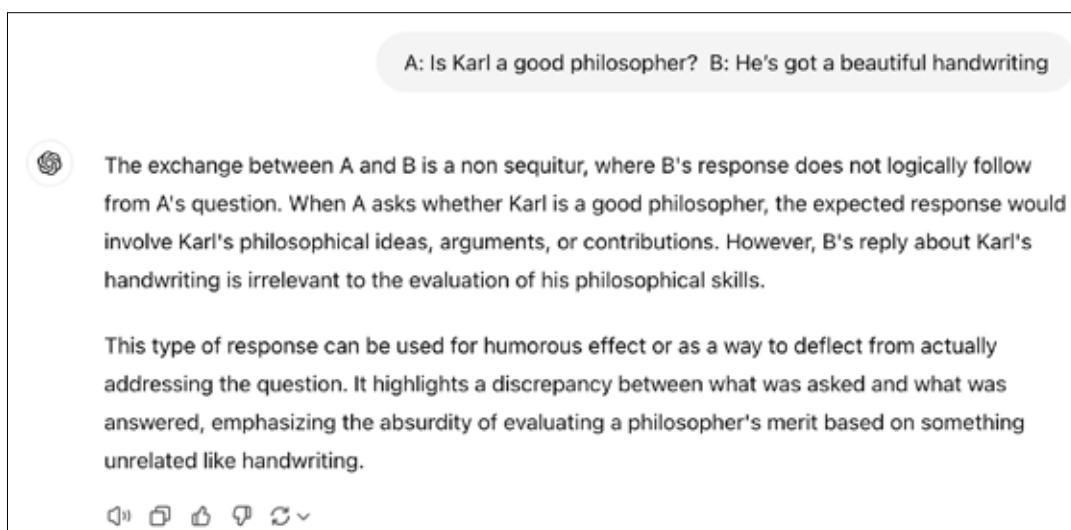

Рис. 1. Позаконтекстний імплікатурний запит

A: Is Karl a good philosopher?
B: He's got a beautiful handwriting.
Markers of register:
variations of social actions (field): A wants to know if Karl is not a good philosopher
configuration of social roles (tenor): communicative strategy of A — to ask if Karl is not a good philosopher; communicative strategy of B — not to mention directly that Karl is not a good philosopher; communicative tactic — avoid saying that Karl is not a good philosopher; tenor of communication — friendly, with certain elements of ironic attitude
specificity of the channel of communication (mode): a model of the addressee — a close friend

The analysis you've provided identifies several register markers, but there are a few refinements that could be made for clarity. Here's an adjusted version with more specific terminology:

Field (variations of social actions):

- The field is concerned with evaluating Karl's philosophical competence. The question raised by A seeks an assessment of Karl's skills as a philosopher. The response from B, however, shifts the topic from philosophical competence to an unrelated skill (handwriting), suggesting a judgment without making it explicit.

Tenor (configuration of social roles):

- The social roles involve A, who inquires about Karl's qualities, and B, who responds in a manner that avoids direct criticism. B's response serves as a polite way of implying that Karl may not excel as a philosopher, opting for a less confrontational and indirect approach. This tactic hints at familiarity and a friendly rapport between A and B, indicating a close relationship where irony and humor are acceptable.

Mode (specificity of the channel of communication):

- The mode is informal and spoken-like, possibly representing a casual or conversational exchange rather than a formal discussion. Given the tenor, the mode also suggests that the addressee (A) is someone with whom B feels comfortable using irony, further indicating a friendly and relaxed atmosphere.

Overall, B's ironic response helps convey a polite critique by redirecting attention to a non-essential quality (handwriting), thus avoiding a direct negative evaluation of Karl's philosophical abilities.

🔊 📄 👍 🗨️ ↻

Рис. 2. Імплікатурний запит із застосуванням реєстрових показників

A: Is Karl a good philosopher?
B: He's got a beautiful handwriting. What is the implicature

In this exchange, B's response does not directly address the question of whether Karl is a good philosopher, instead focusing on an unrelated quality: Karl's handwriting. The implicature here is that B may be suggesting that Karl's philosophical abilities are not remarkable or are irrelevant compared to his handwriting. The response can imply that B does not consider Karl's philosophy noteworthy enough to mention, perhaps hinting at a negative evaluation in a polite or indirect way.

This type of conversational implicature relies on the expectation that an answer would be relevant to the question asked. When B provides information that is seemingly unrelated, it suggests an implicit message that goes beyond the literal content.

🔊 📄 👍 🗨️ ↻

Рис. 3. Уточнювальний запит щодо імплікатури

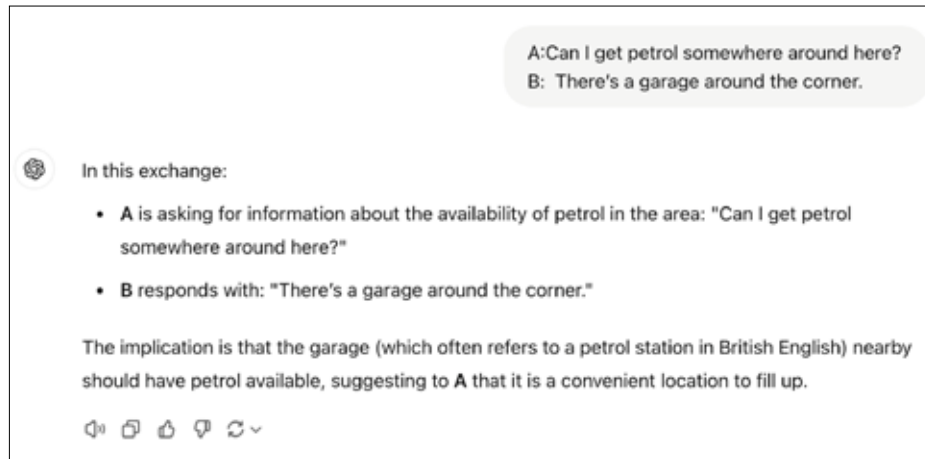

Рис. 4. Успішний позаконтекстний запит імплікатури

або досвідно (у процесі взаємодії з іншими користувачами).

Попри те, що найефективніше «спілкування» є все ж англійською мовою, варто спробувати здійснити аналіз українськомовного матеріалу. За приклади слугуватимуть імплікатури з дослідження на базі українських новинних телеграм-каналів (Балаж, 2023) (рис. 5).

На базі аналізу п'яти новинних сайтів ШІ дає відповідь про минулі події, буквально сприймаючи повідомлення, через що декодування імплікатури є неуспішним. Проте уточнювальний запит дає змогу декодувати імпліковану інформацію, навіть з декодуванням комічного ефекту цього фрагменту повідомлення (рис. 6).

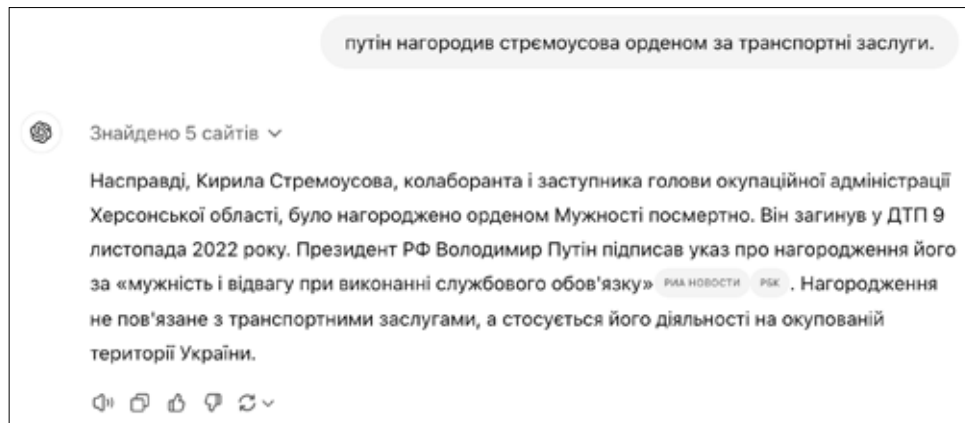

Рис. 5. Позаконтекстний запит імплікатури українською мовою

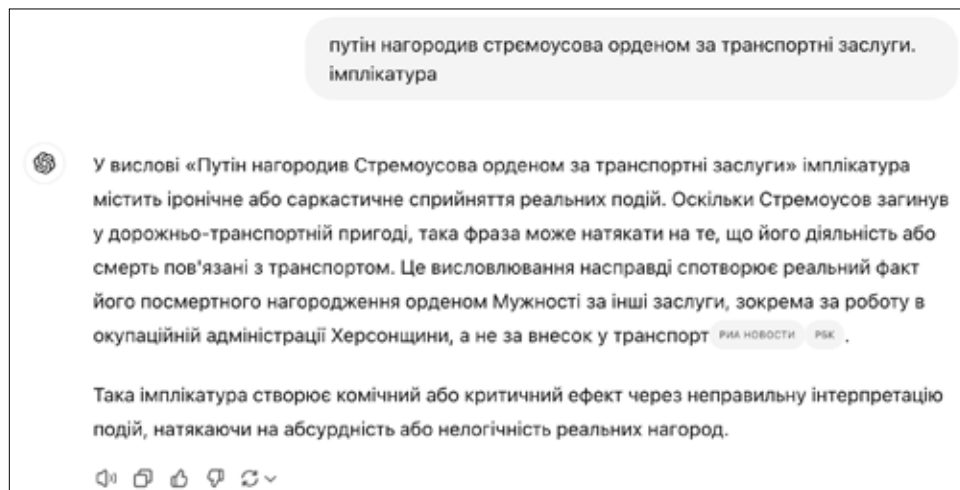

Рис. 6. Уточнювальний запит щодо імплікатури українською мовою

Ще одним складним і багатоаспектним комунікативним концептом є іронія, адже ще античні філософи апелювали до цього поняття у своїх розвідках. Проте сучасне визначення запропонував С. Аттардо, зазначаючи, що казати іронічно – це «говорити щось, маючи на увазі щось інше або більш формально, якщо S вимовляє речення, (буквальне) значення якого M, він/вона має намір передати не-M, тобто додаткове значення» (р. 797). Так само, як і для осмислення імплікатури, для іронії важливим є контекст, адже розуміння іронії зумовлене позатекстовими чинниками й соціальними аспектами людської взаємодії. Іронія є «складною вербальною стратегією, оскільки виявляється на прагмалінгвістичних рівнях аналізу. Так, мовці можуть вдаватися до ілюктивного, предикативного й референційного субакту, щоб викликати іронічні перлокутивні ефекти» (Haverkate, 1990, р. 106). Розуміння іронії вимагає не лише правильної інтерпретації комунікативних намірів мовця, а й уміння побудувати зв'язний наратив на базі суперечливої інформації: «Іронія залучає імплікований комунікативний намір, де передбачуване значення є протилежним тому, що виражено явно. Розуміння іронії є прикладом небуквального використання мови, яке потребує не лише семантичного й синтаксичного декодування, а й декодування нелінгвістичних імплікатур мовця через інференцію» (Schenell et al., 2016, р. 79). Доказом складності в декодуванні іронії є дослідження, проведене з пацієнтами, хворими на шизофренію, для яких властиве загальне порушення прагматичної компетентності. Результати свідчать про проблеми при декодуванні іронії, адже пацієнти розуміли її значно гірше, ніж люди без діагностованого розладу; «пацієнти були схильні неправильно розуміти, перебільшувати або недооцінювати передбачуване (іронічне) значення, отже, не вдавалося розшифрувати неявний зміст... Цікаво, що лінгвістична допомога не тільки покращила показники ToM пацієнтів, але й викликала подібні моделі активації, як у здорових осіб, що підтверджує її сприятливу роль у конструюванні некомпозиційного значення в повсякденному дискурсі» (Schenell et al., 2016, р. 95). За визначенням Д. Вілсона й Д. Спербера, розпізнавання іронії у межах повідомлення залежить від мовної форми висловлювання, спільного когнітивного середовища, а також критерію узгодженості з принципом релевантності (ПР). ПР дослідники пояснюють як узагальнення щодо людської комунікативної поведінки: «Будь-яке вислов-

лювання, адресоване комусь, автоматично передає презумпцію власної доречності. Цей факт ми називаємо принципом релевантності» (Wilson, & Sperber, 1992, р. 68). Тобто передбачається, що очікування від висловлювання є достатньо передбачуваними, аби слухач декодував смисл, закладений мовцем.

Прикладами іронії слугуватимуть ті, що наведені в дослідженні Г. Гаверкате, який розглядає іронію в контексті теорії мовленнєвих актів. Дослідник зазначає, що переважно ідіосинкразія іронічних висловлювань походить з двох джерел:

(а) іронія не функціонує на одному рівні, а на двох основних різних рівнях – референції та предикації;

(б) вираження негативної оцінки, що іронічно передбачає позитивну, є незвичайним, оскільки порушує одразу дві максими: максимуму якості й максимуму ввічливості» (Haverkate, 1990, р. 93). Оскільки іронія є комплексною стратегією, ШІ може зіштовхуватися з труднощами в її ідентифікації (рис. 7).

ШІ тяжіє до буквального сприйняття запитів, через що позаконтекстне повідомлення є неуспішним. Проте уточнювальний запит дає йому змогу зрозуміти, про що йдеться.

Група дослідників машинного перекладу в статті «Початкова розвідка сарказму та іронії через машинний переклад» здійснили аналіз різних видів ШІ з метою визначити маркери, що сприятимуть ідентифікуванню та декодуванню цих вербальних стратегій (Chia et al., 2024). Їхня розвідка призвела до висновку щодо важливості маркерів соцмереж та гештегів при переслідуванні цих цілей. Наступні запити демонструють, що попри неуспішність в позаконтекстному запиті (рис. 8), застосування уточнювального компонента сприяє тому, що ChatGPT декодує іронію, змінюючи формат подачі повідомлення на більш неформальний, із застосуванням емоджі, вигуків тощо (рис. 9).

Висновки й перспективи подальших досліджень. Здійснена розвідка продемонструвала, що ШІ зіштовхується з труднощами при ідентифікації та декодуванні елементів повідомлення, що містять прихований, невербалізований зміст. Робочою гіпотезою було те, що реєстрові показники сприятимуть успішності в комунікації з *ChatGPT*, проте практичне застосування показало, що він концентрує увагу на виправленні/покращенні тексту, через що робимо висновок про недоцільність використання цих параметрів у такому контексті. Попри те визначено, що уточнювальні компо-

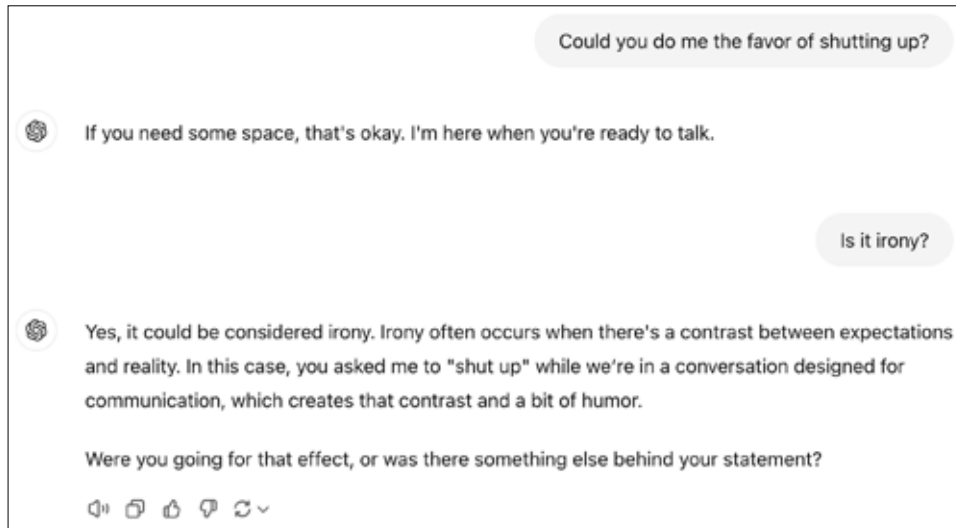

Рис. 7. Приклад іронічного запиту

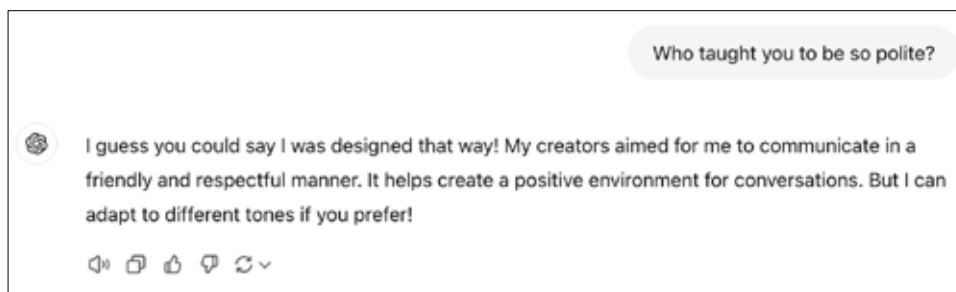

Рис. 8. Позаконтекстний іронічний запит

Рис. 9. Іронічний запит із використанням гештегу

ненти сприяють успішному вирішенню комунікативного запиту, адже використання допоміжних елементів дає змогу ШІ генерувати відповіді згідно з контекстуальною ситуацією.

Перспективою подальших досліджень є аналіз інших комунікативних елементів, адже, попри розвиненість баз даних ШІ, він не завжди продукує доречні комунікативні реакції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балаж В. Імплікатури мовленнєвого спілкування в українських новинних Телеграм-каналах. *Мовний простір сучасного світу: тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених*. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2023. С. 20–24.
2. Куранова С. Перспективи дослідження публічної мовної особистості в аспекті жанрової та реєстрової теорій. *Мовознавство*. 2017, 7. с. 42–54.
3. Attardo S. Irony as relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics*. 2000, 32(6), p. 793–826.
4. Barnden J. A. Artificial intelligence, figurative language and cognitive linguistics. *Applications of Cognitive Linguistics*. 2006, 1. p. 431–459.
5. Blome-Tillmann M. Conversational implicatures (and how to spot them). *Philosophy Compass*. 2013, 8(2). p. 170–185.

6. Casal J. E., Kessler M. Can linguists distinguish between ChatGPT/AI and human writing?: A study of research ethics and academic publishing. *Research Methods in Applied Linguistics*. 2023, 2(3). <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2023.100068>
7. Chia Z. L., Ptaszynski M., Karpinska M., Eronen J., Masui F. Initial exploration into sarcasm and irony through machine translation. *Natural Language Processing Journal*. 2024, 9. <https://doi.org/10.1016/j.nlp.2024.100106>
8. Chia Z.L., Ptaszynski M., Masui F., Leliwa G., Wroczynski M. Machine learning and feature engineering-based study into sarcasm and irony classification with application to cyberbullying detection. *Information Processing and Management*. 2021, 58(4). <http://dx.doi.org/10.1016/j.ipm.2021.102600>
9. Clift R. Irony in conversation. *Language in Society*. 1999, 28(4). p. 523–553.
10. Grice H. P. Further notes on logic and conversation. In P. Cole (Ed). *Pragmatics*. 1978, vol. 9. p. 113–127.
11. Grice H. P. Logic and conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds). *Syntax and semantics*. 1975, vol. 3. p. 41–58.
12. Haverkate H. A speech act analysis of irony. *Journal of pragmatics*. 1990, 14(1). p. 77–109.
13. Hirsch G., Blum-Kulka S. Identifying irony in news interviews. *Journal of Pragmatics*. 2014, 70. p. 31–51.
14. Kuranova S. War–Writer–Text: Discursive Features (on the Material of Oksana Zabuzhko's Essays). *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*. 2023, 10. p. 69–88.
15. Lagerwerf L. Irony and sarcasm in advertisements: Effects of relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics*. 2007, 39(10). p. 1702–1721.
16. OpenAI. ChatGPT [комп'ютерна програма] / OpenAI, 2021. – Режим доступу: <https://openai.com/>
17. Partington A. Phrasal irony: Its form, function and exploitation. *Journal of pragmatics*. 2011, 43(6). p. 1786–1800.
18. Reyes A., Rosso P., Buscaldi D. From humor recognition to irony detection: The figurative language of social media. *Data & Knowledge Engineering*. 2012, 74. doi:10.1016/j.datak.2012.02.005
19. Schnell Z., Varga E., Tényi T., Simon M., Hajnal A., Járαι R., Herold R. Neuropragmatics and irony processing in schizophrenia–Possible neural correlates of the meta-module of pragmatic meaning construction. *Journal of Pragmatics*. 2016, 92. p. 74–99.
20. Sulis E., Farias D. I. H., Rosso P., Patti V., Ruffo G. Figurative messages and affect in Twitter: Differences between #irony, #sarcasm and #not. *Knowledge-Based Systems*. 2016, 108. p. 132–143.
21. Sullivan A. The varieties of verbal irony: a new neo-Gricean taxonomy. *Lingua*. 2019, 232. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.102740>
22. Wilson D., Sperber D. On verbal irony. *Lingua*. 1992, 87(1). p. 53–76.

REFERENCES

1. Attardo, S. (2000). Irony as relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics*, 32(6), 793–826.
2. Balazh, V. (2023). Implikatury movlennievoho spilkuvannia v ukrainskykh novynnykh Teleham-kanalakh. Movnyi prostir suchasnoho svitu: tezy dopovidei VII Vseukrainskoi naukovoї konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh uchenykh. (s. 20–24). Natsionalnyi Universytet «Kyievo-Mohylianska Akademiia». [In Ukrainian].
3. Barnden, J. A. (2006). Artificial intelligence, figurative language and cognitive linguistics. *Applications of Cognitive Linguistics*, 1, 431–459.
4. Blome-Tillmann, M. (2013). Conversational implicatures (and how to spot them). *Philosophy Compass*, 8(2), 170–185.
5. Casal, J. E., & Kessler, M. (2023). Can linguists distinguish between ChatGPT/AI and human writing?: A study of research ethics and academic publishing. *Research Methods in Applied Linguistics*, 2(3). <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2023.100068>
6. Chia, Z. L., Ptaszynski, M., Karpinska, M., Eronen, J., & Masui, F. (2024). Initial exploration into sarcasm and irony through machine translation. *Natural Language Processing Journal*, 9. <https://doi.org/10.1016/j.nlp.2024.100106>
7. Chia, Z.L., Ptaszynski, M., Masui, F., Leliwa, G., Wroczynski, M. (2021). Machine learning and feature engineering-based study into sarcasm and irony classification with application to cyberbullying detection. *Information Processing and Management*, 58(4). <http://dx.doi.org/10.1016/j.ipm.2021.102600>
8. Clift, R. (1999). Irony in conversation. *Language in Society*, 28(4), 523–553.
9. Grice, H. P. (1978). Further notes on logic and conversation. In: P. Cole, ed. *Pragmatics*, vol. 9, 113–127.
10. Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. *Syntax and semantics*, 3, 43–58.
11. Haverkate, H. (1990). A speech act analysis of irony. *Journal of pragmatics*, 14(1), 77–109.
12. Hirsch, G., & Blum-Kulka, S. (2014). Identifying irony in news interviews. *Journal of Pragmatics*, 70, 31–51.
13. Kuranova, S. (2017). Perspektyvy doslidzhennia publichnoi movnoi osobystosti v aspekti zhanrovoi ta rehistrovoi teorii. *Movoznavstvo*, 5, 42–54. [In Ukrainian].
14. Kuranova, S. (2023). War–Writer–Text: Discursive Features (on the Material of Oksana Zabuzhko's Essays). *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, 10, 69–88.

15. Lagerwerf, L. (2007). Irony and sarcasm in advertisements: Effects of relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics*, 39(10), 1702–1721.
16. OpenAI, 2021. ChatGPT [computer software]. <https://openai.com/>.
17. Partington, A. (2011). Phrasal irony: Its form, function and exploitation. *Journal of pragmatics*, 43(6), 1786–1800.
18. Reyes, A., Rosso, P., & Buscaldi, D. (2012). From humor recognition to irony detection: The figurative language of social media. *Data & Knowledge Engineering*, 74. doi:10.1016/j.datak.2012.02.005
19. Schnell, Z., Varga, E., Tényi, T., Simon, M., Hajnal, A., Járαι, R., & Herold, R. (2016). Neuropragmatics and irony processing in schizophrenia – Possible neural correlates of the meta-module of pragmatic meaning construction. *Journal of Pragmatics*, 92, 74–99.
20. Sulis, E., Fariás, D. I. H., Rosso, P., Patti, V., & Ruffo, G. (2016). Figurative messages and affect in Twitter: Differences between #irony, #sarcasm and #not. *Knowledge-Based Systems*, 108, 132–143.
21. Sullivan, A. (2019). The varieties of verbal irony: a new neo-Gricean taxonomy. *Lingua*, 232. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.102740>
22. Wilson, D., & Sperber, D. (1992). On verbal irony. *Lingua*, 87(1), 53–76.

IMPLICATURES AND IRONY IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Balazh Valentyna Olehivna

*PhD student at the Department of General and Slavic Linguistics
National University of Kyiv-Mohyla Academy
2, Hryhoriya Skovorody Str., Kyiv, Ukraine*

Kuranova Svitlana Ivanivna

*Candidate of sciences in social communications, Associate Professor,
Head of the Department of General and Slavic Linguistics
National University of Kyiv-Mohyla Academy
2, Hryhoriya Skovorody Str., Kyiv, Ukraine*

The article examines the processes of identifying and decoding implicatures and irony in the context of artificial intelligence, specifically using the ChatGPT model. With the current technological advancements, the popularity of large language models and open-access databases is on the rise. However, successfully handling communicative tasks containing elements of hidden, non-verbalized meaning, such as implicatures and irony, remains underexplored. These linguistic strategies, foundational in pragmalinguistic analysis, require cognitive interpretation and consideration of contextual parameters essential for their accurate understanding. The analysis focuses on several types of communicative strategies that reflect the success or failure of artificial intelligence in interpreting hidden meanings. Specifically, a context-free query revealed that AI generally perceives text literally, leading to unsuccessful decoding of implicatures, as the model overlooks hidden meanings not present on the surface. A query using register markers showed AI's tendency to enhance and edit the text rather than detect hidden meanings through register analysis, indicating an insufficient ability to comprehend linguistic nuances on a deeper level. The most successful results were achieved with clarifying queries that included lexical and graphic elements typical of social media, such as hashtags, symbols, and emotional markers. By perceiving these as contextual cues, ChatGPT demonstrated significantly better results in decoding hidden meanings, as these cues help the model orient itself within the communicative context and improve its ability to recognize irony and implicatures. This suggests that the integration of contextual elements, like symbols and markers, can contribute to a more successful perception and reproduction of hidden meanings in AI communication.

Key words: implicature, irony, artificial intelligence, pragmalinguistics, ChatGPT.